

„Semmit sem lehet itt tenni?”

Dominic Barter és a brazil nyomornegyedek

Egy riói szegénynegyedben két testvér ellopja egyik iskolatársuktól a tízóraját. Mégsem dobják ki őket az iskolából, mert az iskola igazgatója másképpen akar bánni a gyakran erőszakos iskolai konfliktusokkal. Tehát meghívja a két tolvajt, a meglopott gyereket és további diákokat, tanárokat, hogy megbeszéljék az esetet. A beszélgetésben kiderül, hogy a két fiatal családja nagyon szegény; annyira szegény, hogy a szülőknek mindennap el kell dönteniük, 14 gyerekük közül melyik kap ebédet. A tett elkövetésének napján ezek a fiúk nem kaptak enni.

Dominic Barter akkor meséli el a testvérek történetét, amikor a müncheni *Milbertshofen* kultúrközpontban bemutatja a munkáját. Szívesen mesél, és munkamódszerének lényegét így foglalja össze: büntetés helyett kiengesztelődés. Az angol férfi életében eleinte semmi sem utalt arra, hogy valaha brazil nyomornegyedekben fog otthonosan járkalni. 1962-ben született, London északi részén nőtt föl, színészcsaládból származik, és maga is részesült színészi képzésben. Ért a beszédhez és az emberek lelkesítéséhez. A szerelem vitte el először Brazíliába, 1992-ben.

„Akkoriban semmit sem tudtam Brazíliáról”, meséli. „Csak a brazil futballt ismertem, és Gilberto Gil egyik dalát.” Különben a megszokott klisék voltak a fejében: bikini-szépségek a Copacabanán, a Krisztus-szobor, a riói karnevál, a cukorsüveg.

Rio szélsőséges társadalmi egyenlőtlensége sokkhatásként érte. Amint mondja, sosem fogja elfelejteni azt a hatéves fiút, aki a szállodája előtt az autósoktól koldult, testén tele égési sebekkel. Egy napon egyszerűen eltűnt a fiú. Barter kellemetlenül érezte magát, és haszontalannak is. „Semmit sem lehet itt tenni?”, kérdezett meg néhány brazilt, és mindig ugyanazt az ellenvetést hallotta: Túlságosan veszélyes belépni ezeknek a gyerekeknek a lakónegyedébe.

Ezt az ellenvetést nem lehet félvállról venni, mert Brazília második legnagyobb metropoliszában szélsőségesen magas a bűnözési arány. A 25 év alatti férfiak körében a gyilkosság áll az első helyen a halálozási okok között. „Rióban félóránként hal meg egy ember, veszélyesebb hely, mint Kabul”, tájékoztat Barter. Visszamekkent Európába, mert képtelen volt kibírni Brazília ellentéteit. És mégis elbűvölte Brazília vibráló élettereje.

Egy idő után visszatért, és ott maradt. Ma a lányával él Rióban.

Valamikor aztán elmerészkedett a Rio déli részén fekvő Santa Martába, amely akkoriban Latin-Amerika leg-sűrűbben lakott városnegyede volt. Csak Rióban kereken ezer ilyen illegális település van; rendszerint a drokartellek uralkodnak bennük. Barter első kapcsolatai olyan gyerekek voltak, akik az utcán lézengtek. Kilenccévesen már megbízásokat hajtanak végre a drogbandák számára, vagány-nak adják ki magukat, és pénzt keresnek. Amikor kilépett a területről, egy rendőr feltartóztatta, és kokain iránt érdeklődött, mert feltételezte, hogy van nála. De Barternek nem volt kokainja, viszont megtalálta a feladatát.

A gyerekek révén megismerte azok idősebb testvéreit: 16 éveseknek már géppisztolyuk van, és rangjuk a drokartellek hierarchiájában. Apjuk rendszerint odébbállt, anyjuk egész nap cselédként dolgozik a jobb városnegyedekben. A fiatal angol egyre inkább megismerte új ismeretségei problémáit. Nagyon szívesen segített volna, de senki sem mutatott érdeklődést a tanácsai iránt. Mivel azonban csak alkalmasszerűen dolgozott színházi produkciókban, sok ideje volt arra, hogy fölterképezze a várost. Többé-kevésbé így botlott bele a munkájába, megismerte a nyomornegyedek konfliktusait, megpróbált beszélni ezekről az emberekkel.

Így fejlesztette ki módszerét, amelyet ma *Restorativ Circles*-nek hív. Ezt a fogalmat alig-alig lehet lefordítani. Ezek a körökben lezajló „gyógyító” vagy „helyreállító” beszélgetések a konfliktus érintettjei mellett mindig bevonják a közvetve érintett nagyobb közösség képviselőit is. Az eredmény nyitott; mindenki meghívást kap, hogy beszéljen szükségleteiről és érzéseiről.

Angolosan szépítő körülírással Barter olyan emberként jellemzi önmagát, aki kezdetben naiv és teljesen tapasztalatlan volt. Egyáltalán nem kedvelte a konfliktusokat, veszélyesnek tartotta őket. „Ma már tudom: nem az a veszélyes, ha az embernek konfliktusai vannak, hanem az, ha elkerüli őket”, mondja a maga izgatott módján. „Biztosabbnak érzed magad, ha kitérsz a konfliktusok elől, de nem vagy az.” Ezért nem tekintti munkáját hozzájárulásnak a konfliktusok megoldásához. Azt mondja, a konfliktusoknak „térre van szükségük, hogy kibontakozhassanak; csak akkor lehet meghallani üzenetüket”.

A fájdalmas konfliktusok Barter felfogása szerint mindig a tisztelet és a törődés teljesületlen szükségleteivel függenek össze, ezért foglalkozni kell velük, ahelyett hogy elkerülnénk őket. Barter csak jóval később ismerte meg Marshall Rosenberg amerikai pszichológust, az erőszakmentes kommunikáció atyját, és megtudta, hogy az valami nagyon hasonlót fedezett föl. Módszere keretet ad az erőszakmentes kommunikációnak, mondja ma Barter: „Ez a módszer a bor, amit iszunk; a ’helyreállító körök’ az üveg, amelyben tároljuk a bort.”

A két fiú számára, akik ellopták társuk enivalóját, jól végződött a történet: a közös megbeszélés teljesen megváltoztatta tettük értékelését. Iskolatársaik, miután megismerték szükséges helyzetüket, úgy döntöttek, hogy a jövőben megosztják velük tízórajukat. Büntetés helyett megoldás született.

Tízévnyi kemény úttörőmunka után Brazília igazságügyi minisztériuma 2004-ben hivatalosan elismerte a módszert. Barter módszerének alkalmazása ma már elterjedt a fiatalok körében, börtöneiben, településeken, iskolákban, és használják Angliában, az USA-ban, Kanadában, sőt Indiában is.

Németországban is vannak úttörői a *Restorativ Circles*-nek. *Ronald Preiss* és felesége, *Verena* egy hildesheimi középiskolában vetette be a módszert. Az első pozitív tapasztalatok után a két tréner most egy olyan iskolában akarja kipróbálni, ahol sok a menekült családból származó fiatal. Megoldást találni – Preiss számára ez a fő szempont: „Működik, ha a diákok és a tanárok tudják, hogy önkéntes, és nem a büntetés a tét; akkor a végén közös akció következik be.”

A körben beszélgetés nem általános gyógyszert. Kudarcba is fulladhat. Főképpen akkor, ha a résztvevők nem valóban önként vesznek részt benne, például egy iskolában. De gyakran fel lehet oldani két ellentétes álláspontot, amely különben újból és újból összeegyeztethetetlennek bizonyult. A konzervatívok szemében egyedül a tettes felelős a cselekményért. A baloldaliak szemében a körülmények a felelősök. Barter túllép mindkét állásponton, és kötelességet ró a konfliktus érintettjeire meg a közösségre is. Az angol megválaszolta eredeti kérdését: „Semmit sem lehet itt tenni?”

Claudia Mende